

”Alltid saknad – aldrig glömd”

Om emotionella drivkrafter inom Missing People Sweden

”Forever missed – never forgotten”: Emotion and action in a Swedish voluntary search and rescue organisation

The article explores the phenomenon of voluntary policing, through a case study of the voluntary search and rescue group Missing People Sweden (MPS). The article focuses on how a collectively upheld emotionology guide members' views on the problem MPS is engaging, how this problem should be engaged, and why people should join MPS in its activities. The material used was gathered in spring 2014; through eight semi-structured interviews, document studies and four participant observations of the organisation's activities. The results indicate that MPS members relate their views to an emotionology consisting of two separate themes; one of equality and collectivism, and one of individualism and meritocracy. The article demonstrates that the Tönniesian terms *Gemeinschaft* and *Gesellschaft* can both be applied to describe the organisation's social environment. It also demonstrates that the Tönniesian dichotomy is a theoretical concept that is suited to the analysis of voluntary policing groups.

Keywords: emotionologies, Gemeinschaft, Gesellschaft, Missing People Sweden, voluntary policing

I DENNA ARTIKEL undersöker jag hur volontärer engagerade i en frivilligorganisation som utövar polisiär kontroll – Missing People Sweden (MPS) – kommer att se sitt engagemang, och de handlingar som ryms inom detsamma, som meningsfulla aktiviteter. Syftet är att bidra med en förståelseskäpande analys av ett intressant fall hörande till den relativt outforskade familj av företeelser som civilt utövande av polisiär kontroll, i engelskspråkig litteratur ofta omnämnt *voluntary policing*, utgör (van Steeden m.fl. 2011:434; Denver m.fl. 2007:503–504). Sökandet efter försvunna personer utgör en polisiär arbetsuppgift som regleras av av Lagen om skydd mot olyckor (SFS 2003:778). Polisens skyldighet att genomföra dylika sökaktioner knyts där till att den försvunne enligt realistiska bedömningar kan tänkas vara vid liv, vilket måste förstås mot bakgrund av att sökinsatser efter försvunna personer är en synnerligen dyr polisiär arbetsuppgift (Fyfe m.fl. 2014:1, 15–16). Att MPS utför en typ av *voluntary policing* understryks av att organisationen på förfrågan hjälper polisen med sökaktioner, samt organiserar sökaktioner i fall då polisen ej har resurser nog för att genomföra detta (Loader 2000:311; Ayling 2007:73–74, 77; MPS 2014).

Sedan organisationens grundande år 2012 har MPS expanderat snabbt. Sommaren 2014 fanns minst en lokalavdelning i varje svenskt län, och över över 300 000 människor följde organisationens skriftliga kommunikation via Facebook. Organisationsstrukturen är pyramidical. Dess översta skikt består av organisationens nio per-

soner starka riksstyrelse. Riksstyrelsen tar strategiska beslut och beslut om organisationens eventuella engagemang i anmälda försvinnanden, utvecklar metoder, samt sköter organisationens officiella kommunikationskanaler (MPS 2014). Under riksstyrelsen lyder 30 lokala ledningsgrupper, vilkas arbetsuppgift det är att styra MPS lokalavdelningar och anordna sökaktioner på order av riksstyrelsen. I de lokala ledningsgrupperna ingår alltid minst tre personer: den operativa chefen som för befäl över pågående sökaktioner; gruppchefen som under sökaktioner delegerar ledningsgruppens instruktioner nedåt i organisationen; samt den administrativa chefen som under sökaktioner har ansvar för kommunikation med media och anhöriga. Den administrativa chefen har även ansvar för en lokalavdelnings aktiviteter mellan sökaktionerna, såsom kontakt med lokala myndigheter, försäljning av *merchandise*, samt sökandet efter sponsorer. MPS kärnverksamhet utförs av de cirka 30 000 frivilliga sökare som har registrerat sig i organisationens skallgångsregister, men som till övervägande del ej är formella medlemmar i organisationen. I samband med sökaktioner delas de frivilliga sökarna upp i patruller eller skallgångskedjor, vars ledarskap överläts till en frivillig sökare som av den lokala ledningsgruppen anses särskilt lämplig för uppgiften.

Att MPS har lyckats entusiasmera många att delta i organisationens aktiviteter är uppenbart, varför det också blir intressant att fråga hur detta sker: vilket problem är det MPS finns till för att lösa, på vilket sätt blir det rimligt att anta att MPS kan lösa problemet, och hur motiveras människor att bli en del i MPS problemlösning? Ett svar på dessa frågor har sökts i hur MPS-engagerade på olika nivåer talar om det motiverande och det demotiverande, det normala och det exceptionella, samt lämplighet och olämplighet i förhållande till utförandet av organisationens självpåtalade uppgift, vilket är att på givna premisser söka efter försvunna personer (MPS 2014). I artikeln undersöker jag det emotionella innehållet i MPS-engagerades tal om organisationens verksamhet, i syfte att belysa hur organisationsuppburna emotionsnormer påverkar hur människor agerar i organisationens namn.

Tidigare forskning

Civilt utövande av polisiär kontroll är en grupp företeelser med relativt lång historia, som dock har lämnats relativt outforskade av kriminologin och statsvetenskapen (Button 2002:1–3, 84–85; van Steden 2011; Denver m.fl. 2007). Frivilligorganisationer, vars primära syfte är att eftersöka försvunna personer, har endast undersökts i liten omfattning tidigare.

Frågan om varför människor engagerar sig i frivilligorganisationer som utövar polisiär kontroll har behandlats i delar av den tillgängliga forskningen i ämnet. Enligt Julie Ayling (2007) och Jennifer Lois (1999) är en viktig motivationsgrund att deltagaren ges en möjlighet att vinna status och individuellt erkännande (se även Yarwood & Edwards 1995:455). I annan forskning framställs deltagandet som en möjlighet till att låta sig inordnas i ett kollektiv med lokal förankring, där kollektiva ansträngningar riktas mot ett problem som deltagarna anser sig ha gemensamma erfarenheter av (Olander m.fl. 2012; Denver m.fl. 2007; Topping & Byrne 2014; Yarwood

2007:454). Christine Milligan & Nicholas Fyfe (2005) skiljer på *gräsrotsorganisationer* präglade av kortsiktig ekonomisk planering, samt frånvaro av hierarkier och arbetsdelning; och *korporatistiska organisationer* präglade av avgränsade ansvarsroller, hierarkier, kontinuerliga inkomster knutna till avtal, och en regelstyrd och standardiserad verksamhet. Ett rimligt antagande är att de korporatistiska organisationerna kan te sig mer lockande för frivilliga som önskar att märka ut sig som individer, medan gräsrotsorganisationer bättre passar frivilliga som söker efter ett kollektiv att inordna sig i (se Topping & Byrne 2014:10; Vigneswaran 2014:480).

Forskning som behandlar frivilligorganisationer ägnade åt eftersökandet av försvunna personer indikerar att dylika organisationer samtidigt kan ha både *korporatistiska* och *gräsrotsliga* drag. I en artikel som bygger på Milligan & Fyfes modell, finner Richard Yarwood (2011) att en Nya Zeeländsk motsvarighet till MPS kännetecknas av att gräsrotsliga lokalavdelningar ej har präglats av korporatistiska förändringsvindar som påverkat organisationens centrum. I en serie artiklar med etnografisk vinkling undersöker Lois (1999, 2001a, 2001b) en amerikansk MPS-motsvarighet och tecknar en bild av en korporatistisk organisation inrymmande gräsrotsliga drag, som tilläts framträda i perioderna mellan organisationens strikt organiserade sökaktioner. Sammantaget pekar Yarwoods och Lois forskningsresultat mot att en organisation kan attrahera människor som längtar efter att få synas som individer, samtidigt som den attraherar människor som önskar bli en del i ett större kollektiv.

Såsom Lois (1999, 2001a) visar, är det ett emotionellt projekt att vara del i en organisation. Såväl tillhörighet till gruppen, som möjligheten att vinna individuellt erkännande, är här beroende av de engagerades förmåga att i olika situationer uppvisa emotionella reaktioner som ter sig lämpliga i ljuset av organisationsuppburna normer (se även Bolton 2008; Martin m.fl. 2000:131; Bendelow & Mayall 2000). James Jasper (1998) hävdar att frivilligorganisationers lockelse delvis ligger i att de erbjuder medlemmarna en kontext där de kan kanalisera sina känslor på ett produktivt sätt. Genom engagemang i en frivilligorganisation får den enskilde tillgång till nya sätt att kategorisera och förstå sina emotioners uppkomst och syften, vilket är en viktig beståndsdel i hur frivilligorganisationer rekryterar, och motiverar, sina medlemmar (Jasper 1998:408–413). Lois och Jaspers artiklar hör hemma i en emotionssociologisk tradition som intresserar sig för organisationsuppburna normer som påverkar organisationsmedlemmarnas känsloliv (Wettergren 2013; Fineman 2008). Givet att emotioner spelar stor roll för hur individer fattar beslut (Damasio 2003; Barbalet 2001, 2002), så är det av betydelse att förstå en organisations emotionsnormer om man önskar förstå varför en organisations medlemmar agerar som den gör, samt varför människor beslutar att bli del av en organisation och agera i dess namn. Eftersom emotioner är centrala för de processer som jag undersöker i denna artikel, har jag valt att utgå ifrån ett emotionssociologiskt teoretiskt perspektiv.

Studiens analytiska ramverk

I konstaterandet av att emotioner är öppna för att förstås och kategoriseras på nya sätt ligger ett antagande om att emotioner är mer än irrationella biologiska impulser, skil-

da från förnuftet. Eftersom det ej råder konsensus kring frågan om förhållandet mellan emotion och förnuft (Barbalet 2001:33–54), bör det först sägas att artikeln utgår från antagandet att emotioner till stor del formas genom socialisering. Detta sker dels genom påverkan på det sätt varpå individen tolkar sitt kroppsliga tillstånd, samt sitt sätt att tänka, i en given situation (Damasio 2003:85–94). Sociala faktorer kan dock också ha en inverkan på emotioner via påverkan av de idékonstruktioner, med vars hjälp människor kategoriserar omvärlden (Jasper 1998:401). Stephen Fineman (2008) låter begrepper *emotionologier* beteckna kollektivt uppburna uppfattningar om hur emotioners relativa lämplighet bör bedömas i relation till de situationer i vilka de uppstår. Emotionologier skänker livet ordning och förutsägbarhet genom att tillskriva uppkomna situationer meningsinnehåll, samt genom att innehålla *emotionella skript* som begränsar individens handlingsmöjligheter i uppkomna situationer.

Emotionologier kan sägas vara uppbyggda av delar som pekar ut symboliskt laddade egenskaper hos potentiella situationer, som måste beaktas för att en emotion, och dess uttryckande, skall framstå som lämpligt. När en situation aktualiserar delar av en emotionologi, ordnar sig dessa delar i förhållande till varandra på ett sätt som mer eller mindre tillåter ett förutsäggande av handlingsmöjligheters sociala och materiella konsekvenser, via en klassificering av nutida upplevelser i förhållande till tidigare erfarenheter (se Damasio 2003:143–151; Flyvbjerg 2001:14–24). Candace Clark (1987) visar exempelvis hur personers villighet att känna sympati för en olycklig person påverkas av uppfattningar om social status, social distans, den olyckliga personens identitet och tidigare ageranden, samt inte minst den självbild som aktören vill uppehålla. I organisationer utgör den delade emotionologin en grund för möjligheten att koordinera medlemmarnas beslutsfattande och ageranden som ej speglar den organisationsuppburna emotionologin kan leda till utstötning från samvaron (jfr. Jasper 1998:412–413).

Språket är viktigt för hur emotionologier blir verkliga för en organisations medlemmar (Jackall 2000:229–231; Fineman 2008; Wettergren 2013:29–32). Jasper (1998) menar att organisationers självbeskrivande narrativ förenklar världen som organisationen verkar i, genom att återropa föremål, situationer, händelseförlopp och upplevelser, och tillskriva dessa ett selektivt meningsinnehåll. Uttryckta emotionologier kan därmed förstås som myter, vilka av Roland Barthes (2007:209–212, 223–224, 236–237) kännetecknas av att endast en liten del av ett komplicerat sakförhållande betonas och visas. Enligt Barthes kan myters betydelse alltid delas upp i en betecknande och en betecknad del, vilka benämns mytens *form*, respektive *begrepp*. Formen är mytens sensoriskt förnimbara del – tal, text, bilder, dofter, med mera. Begreppet är ett abstrakt emotionsladdat koncept, som förefaller naturligt sammanlänkad med mytens form för personer som håller mytens återgivning av verkligheten som riktig (Barthes 2007:205–209, 219–220, 224).

Analysen av materialet utgick från MPS-engagerades berättelser, vars betydelse kunde ses som tillkännagivanden och konstateranden om vad MPS är, hur MPS agerar och bör agera, samt varför människor bör engagera sig i MPS. Eftersom myternas form – talspråk – fastställdes av valet av metod, var analysens syfte att närma sig de be-

grepp som skänker djupare, symbolisk mening, till respondenternas berättelser om organisationen och sig själva. De transkriberade berättelserna kodades baserat på deras innehåll. Valet av teori gjordes efter att återkommande mönster och gemensamma teman hade noterats i de kodade berättelserna. Teorin användes för att tolka dessa återkommande teman och mönster. På detta sätt uppdagades tre mytiska begrepp, som ägnas var sitt avsnitt i denna artikels resultatdiskussion: försvinnandet, sökandet och organisationen.

De teoretiska begrepp som har varit viktigast för tolkningen av materialet utgörs av Ferdinand Tönnies översättliga *Gemeinschaft-Gesellschaft*, såsom de ter sig enligt Johan Asplunds (1991, 1992) diskussion av begreppsparet. I ett emotionssociologiskt perspektiv kan dessa begrepp betraktas som illustrationer av skillnaden mellan den lilla, respektive den stora, platsens emotionologi. *Gemeinschaft* förknippas med avgränsade och traditionalistiska sociala miljöer, där självklart giltiga värden är kollektivism, identitetsmässig essentialism, *förbindlighet* och en förväntan om det sociala livets beständighet. *Gesellschaft* förknippas med gränslöshet och kosmopolitism, och representerar en samhällsordning grundad i individualism, meritokratisk arbetsdelning, *oförbindlighet*, och en förväntan om det sociala livets kontingens. Genom antagandet om vad som är en naturlig social ordning, får *Gemeinschaft* och *Gesellschaft* betydelse för människors känslomässiga reaktioner på händelser – ett viktigt exempel är just försvinnanden, som enligt Asplund framstår som extraordinära och ofattbara händelser i ett *Gemeinschaft*, men vardagliga händelser i ett *Gesellschaft*. Enligt Asplund (1991:40–46) betecknar *Gemeinschaft* och *Gesellschaft* olika sociala ordningar, men detta innebär ej att de är ömsesidigt uteslutande. Förhållandet mellan begreppen kan istället liknas vid en fixeringsbild, där endera emotionologin blir aktuell beroende på det perspektiv som en aktör har på ett socialt sammanhang.

Pierre Bourdieus (1995) teori om *de symboliska tillgångarnas ekonomi* har också varit betydelsefull för tolkningen av materialet. Av särskild vikt har varit Bourdieus resonemang om *symboliskt kapital* som ett kollektivt erkänt värde som skänker innehavaren möjlighet att agera och utöva makt i en avgränsad social miljö. Att i ett socialt sammanhang erkännas som en person som har vetskap om normer för lämpligt beteende, samt vårdat bruk av språk och kläder ger, såsom Clark (1987) även har visat, en person större möjligheter att betraktas med sympati av sina medmänniskor. I denna studie står det symboliska värde som tillskrivs ett uppvisat agerande i linjer med rådande emotionologier i centrum. Enskilda mindre aspekter hos myterna om försvinnandet, sökandet och organisationen har tolkats utifrån teoretiska begrepp som ej har nämnts här. I dessa fall presenteras begreppen löpande i resultatpresentationen.

Metod och material

Studien baserar sig på intervjumaterial, observationer, samt analys av dokument, radio- och tv-program och artefakter som har samlats in från fem av MPS lokalavdelningar, samt MPS-kontrollerade webbplatser, under våren 2014. Urvalet av lokalavdelningar styrdes av att studien bedrevs med utgångspunkt i Göteborg. Fem

lokalavdelningar kom att bidra med material till studien. Kontakt med villiga respondenter ordnades via direkt e-postkorrespondens, via personliga möten i samband med offentliga MPS-anordnade evenemang, telefonsamtal, samt förfrågningar på stängda internetbaserade diskussionsforum, dit författaren beretts tillträde genom MPS-engerades försorg.

Totalt åtta intervjuer genomfördes, med åtta respondenter. Intervjuerna spelades in och transkriberades så snart som möjligt, samt genomfördes på platser som hade valts av respondenterna. Med undantag för en kortare telefonintervju var intervjuerna mellan 45 och 120 minuter långa. Målet med intervjuerna var att uppnå en samtalsdynamisk interaktion, med möjligheter att följa upp stickspår och sådant som respondenterna själva förde på tal. Respondenterna erbjöds att få ta del av sin intervju i transkriberad form, vilket hälften ville. Respondenterna informerades om rätten att ta tillbaka eller precisera sina yttranden, men ingen önskade göra detta i efterhand. Ingen ville heller ta del av Vetenskapsrådets (2007) forskningsetiska principer när de erbjöds detta. Lokalavdelningarnas namn har anonymiserats. Detsamma gäller för ortsnamn, samt försvunna personers och anhörigas namn, som har förekommit i de intervjuades utsagor.

Utöver detta genomfördes fyra deltagande observationer av fyra olika typer av MPS-aktiviteter: ett ledningsgruppsmöte i en lokalavdelning, en sökaktion, ett rekryteringsmöte och en informations- och utbildningsträff. Observationerna tog mellan två och fem timmar att genomföra. Vid observationerna togs fältanteckningar i mån av tid och möjlighet. Inga anteckningar togs när närvarande personer talade om sådant som de för författaren hade påpekat var sekretessbelagt. I syfte att låta fältets aktörers uppfattningar spela en central roll i materialet lades särskild uppmärksamhet via att anteckna yttranden ordagrant, samt vid att utnyttja möjligheter att fråga fältets aktörer om deras uppfattningar om sina ageranden och yttranden (Aspers 2011:101).

I analysen har intervju- och observationsdatan fått väga tungt. Ett antal dokument ingår i materialet, men har främst använts för att skapa en bakgrundskunskap om organisationens struktur och aktiviteter, samt om nyligen uppmärksammade händelser som relaterar till organisationen. I arbetets tidigare skeden användes denna bakgrundskunskap till att generera intervjufrågor, medan den i analyskedet möjliggjorde en djupare förståelse för intervju- och observationsdatan. Att materialet rymmer data som ger ett fjärmat synkront, respektive situationellt och diakront, perspektiv på hur emotionologier åberopas i relation till handlingar, gör att materialet i sin helhet ger en mer detaljerad bild av fenomenet än om endast en typ av material hade använts (Cho & Trent 2006). I synnerhet kompletterade observationsdatan det övriga materialet med en diakron bild av hur emotioner åberopas och aktualiseras i relation till handlingar (Aspers 2011:113–114). Ambitionen har varit att genom bruk av citat och dokumentreferenser presentera studien på ett transparent sätt, för att låta läsaren bilda sig uppfattningar om slutsatsernas rimlighet (Tracy 2010).

Identitetsbärande myter inom MPS

I arbetets tre följande avsnitt presenteras tre myter med grund i MPS emotionologi. Varje myt ägnas ett avsnitt, som benämns efter de beskrivna myternas begrepp: *försvinnandet*, *sökandet* och *organisationen*. Gemensamt för de tre myterna är att samtliga låter mytens begrepp betraktas ur två olika perspektiv. Perspektiven samexisterar i likhet med figurerna i Asplunds fixeringsbildsmetafor, och återspeglar två skilda emotionella skript knutna till de två bilder av MPS som framträder i myten om organisationen (Wettergren 2013:36–37). Försvinnandet ger upphov till olika känslor, kräver olika åtgärder, och i förlängningen olika organisatoriska förutsättningar, beroende på om den försvunnes eller de anhörigas belägenhet betraktas som central i problembilden.

Myten om försvinnandet

Myten om försvinnandet är ett uttryck för den problemdefinition som MPS emotionologi inrymmer. Försvinnandets karaktär avgör om MPS skall engagera sig, hur en eventuell sökaktion kommer att te sig, samt huruvida den eftersökte antas vara levande eller död. Först diskuterar jag hur försvinnandeproblemet ter sig när den försvunne själv ställs i centrum för försvinnandet. Därefter diskuterar jag hur försvinnandeproblemet ter sig med ett anhörigfokus. De huvudsakliga skillnaderna mellan försvinnandemytens skript sammanfattas i ett kort konkluderande avsnitt.

Försvinnandet och den försvunne, som MPS letar efter

Tabell 1

I vänstra kolumnen typer av försvinnanden som MPS åtar sig. I högerkolumnen icke-åtagbara försvinnanden.

Åtagbart:	Icke-åtagbart:
Minderåriga försvunna	Frivilligt försvunna
Folk som har gått vilse	Kidnappade försvunna
Psykiskt sjuka försvunna	Försvunna utomlands
Dementa försvunna	Försvunna sällskapsdjur
Försvinnanden som ej är icke-åtagbara.	Fall då polisen avråder MPS från att söka, samt icke-polisanmälda försvinnanden.

Den ovanstående tabellen illustrerar att det finns försvunna som MPS inte letar efter. Det första som sker när ett försvinnande kommer till organisationens kännedom, är att organisationens högsta ledning förvissar sig om att försvinnandet hör hemma i tabellens vänstra kolumn genom att kontakta polis och två anhöriga till den försvunne. Riktlinjerna sammanfattar MPS emotionologiska självbild: det är en organisation

som visar lydnad gentemot polisen, som endast söker efter människor, som inte bedriver brottsutredningar, samt endast är verksam i Sverige.

En skillnad som blir uppenbar i MPS-engagerades tal om åtagbara och icke-åtagbara försvinnanden är att åtagbara försvinnanden anses präglas av irrationalitet. Detta understryks av berättelser om alla de oväntade ställen som eftersökta personer kan hittas på: i en gruslåda som ej öppnats sedan senaste frosten, liggande död och nedfallen på en oländig klippavsats, eller som i ett annat fall:

Vi hade en dam som försvann och var borta länge. Det var smällkallt. Men hon hade tagit sig in på en veranda och satt där i godan ro, tämligen dement. Hon hade hittat några filter, så hon for inte illa, liksom. Och när [sökarna] stegade in där... "Åh, kommer ni med kaffe nu?" Nej, kanske inte riktigt!

Om försvinnandet präglas av irrationalitet, så är detta emellertid en irrationalitet som kan bli föremål för sannolikhetsbedömningar. Flera personer verksamma inom organisationens mellanskikt, uttrycker att de lokala ledningsgrupper som organiserar sökaktionerna tar hänsyn till att suicidala personer oftast hittas i bilen eller hängande från en gren, att försvunna barn oftast försöker gömma sig, och att dementa personer i allmänhet inte tar sig långt. Att sökandet efter den försvunne kan beskrivas som ett systematiskt hanterande av det obegripliga understryks av en administrativ chefs tal om ett ännu olöst fall:

Men den här äldre damen vi hade i [mellanstor svensk stad]... för ett år sedan. Hon försvann då därifrån. Här har vi lusksammat sju-åtta gånger. Hon finns inte, denna människan. Och det roliga är: inga tips, ingenting, så vi tror ju att någon har gjort någonting med henne. Man försvinner inte så från jordens yta på en gång.

Den äldre damen i ovanstående citat kan förmodas vara avliden, men hon har inte återfunnits, trots att MPS manualbaserade sökmetodik har tillämpats till fullo: hon finns inte inom det avstånd som sökmetodiken gör gällande att den absoluta majoriteten av försvunna äldre damer återfinnes. Det obegripliga försvinnandet som förblir olöst, antas i detta fall bero på en okänd utomstående krafts inverkan. Citatet minner om Zygmunt Baumans betraktelser över den avmystifierade moderniteten, i vilken mänskligt orsakade farors svåröverskådliga orsaker har gjort att *naturen* har ersatts i sin roll som den irrationella olyckans ursprung, av *skurkens* dunkelt motiverade mänskliga ondska (Bauman 2007:98–100, 151–152).

De flesta personer som eftersöks av MPS hittas inte medan de ännu är i livet. Att förutsättningarna är sådana förnekas ej. Som oerfaren sökdeltagare blev jag själv tagen åt sidan av en person verksam i den lokala ledningsgruppen som berättade för mig att jag måste förstå att jag eventuellt kan få se ett förrutnat lik och att personer som gör dylika fynd ofta plågas av mardrömmar efteråt. Jag blev också försäkrad om att det inte vore klandervärt att låta bli att delta i sökandet, om jag bedömde att jag inte skul-

le klara av att finna en död person i skogen. Liksom i den sökarorganisation som undersöktes av Lois hanteras den känslomässiga risk som finnandet av en död kropp utgör genom ett avpersonaliserande av den försvunne (Lois 2001a:394–395). Generellt sett identifierar man inom MPS sig inte med den försvunne i samma mån som man är benägen att identifiera sig med de anhörigas sorg och oro. För de som deltar i sökaktioner som en del av organisationens lägsta skikt påverkas detta av att sökarna endast får tillgång till uppgifter som är nödvändiga för att kunna identifiera den försvunne. De sökande är även fjärmade från den försvunne i den mening att de är instruerade att ta sig utom synhåll från eventuella fynd, varefter patrullens ledare ensam undersöker fyndet närmare (MPS 2014c). Även för ledningsgruppsmedlemmar som organiserar aktioner så motverkar arbetssättet att den försvunne ses som en sammanhållen individ. Istället spaltas individen upp, i den mening att dennes sista synliga plats, mentala hälsotillstånd, kroppsliga förmågor, tillgång till fordon, självmordsbenägenhet och intressen får ligga till grund för försök att beräkna vart personen kan tänkas ha varit på väg när denne försvann (Saknad 2013). Endast återfinnandet av en levande försvunnen låter delarna av den uppspaltade individen åter sammanstråla till ett fylldigt porträtt. En högt uppsatt person i en lokal ledningsgrupp beskrev särskilt humoristiska återfinnanden som ”dubbla solskenshistorier”, ett slags berättelse där dråpliga inslag accentuerar lyckan som uppstår i mötet mellan sökande och den försvunne:

[respondenten imiterar en upphittad försvunnen gubbe] ”Åh, vad roligt att ni har hittat mig! [ ] Är ni många? Har ni något att dricka med er, något varmt? Jag har frusit så... [ ] Vad roligt att ni har hittat mig, men vänta lite innan ni kommer fram...”

”Men varför skall vi vänta... är du skadad?”

”Nej, jag sitter och skiter...”

Försvinnandet och den anhörige, för vars skull MPS letar

För mig spelar det ingen roll vem som är försvunnen. Det finns ju anhöriga oavsett.

Ovanstående citat fångar skillnaden i hur anhöriga och den försvunna omtalas i berättelser om försvinnandet. De anhöriga framträder som fullständiga personer av kött och blod, förtjänta av en empati som motiverar de sökandes ansträngningar. En ny verklighet har tvingats på dem, och möjligheten till en gemensam framtid med den försvunne är hotad. Att försvinnanden från en värld präglad av beständiga sociala relationer kan vara särskilt oroande diskuteras av Asplund (1992:119, 122, 131, 134), som skriver att försvinnandets tragik ter sig särskilt oroande när dess plötslighet ifrågasätter en hel tillvaro som vilar på regelbundenhet och förutsägbarhet. Olyckan förefaller ha kunnat slå till när som helst, vilket förstärker bilden av de anhöriga som oförtjänta av den olycka som har drabbat dem (Clark 1987:299).

Anhörigas behov av att *få ett avslut* utgör ett centralt tema i berättelser om var-

för människor ansluter sig till MPS, berättelser som söker väcka ett sådant engagemang hos allmänheten, samt berättelser som motiverar organisationens verksamhet som helhet. Avslutet är ett slags omskrivning för att emottaga ett dödsbesked, men framstår som positivt laddat eftersom det sammanbrott som drabbar anhöriga vid emottagandet kontrasteras med att ej kunna "gå vidare" från ett permanent och "fruktansvärt" tillstånd av sorg och osäkerhet. Följande citat illustrerar på ett bra sätt det tal om *avslut* som jag har funnit inom alla nivåer av organisationen:

Det är ju inte roligt att det är en avliden. Men det är ändå att man hittar, och de får sitt slut, och de kan... gå vidare. För det är ju det värsta som finns när man inte får hitta personen som är försvunnen. Det är ju ännu värre än att hitta personen. Då vet man ju att nu har vi funnit, nu kan jag få ro...

De anhöriga föreställs känna saknad och fortsätta sitt sökande till dess att deras försvunne närstående är återfunnen, vilket blir till en anledning för MPS att göra det samma. Flera respondenter har uttryckt att det är en av organisationens styrkor: att man därmed aldrig glömmer någon som är saknad.

I Asplunds diskussion om försvinnanden finns en anmärkning om att rimliga antaganden om en försvunnen persons död diskvalificerar personens bortavaro från att vara ett försvinnande (Asplund 1992:111). I fallet MPS, så är dock de sökande medvetna om att de flesta försvunna inte återfinnes i levande tillstånd. Asplunds kriterium för vad som är ett försvinnande kan emellertid fortfarande betraktas som giltigt, om det kompletteras med en förståelse för döden som delad i en social och en biologisk komponent (se Hertz 1960). En respondent uttrycker det som att det inte räcker att kunna *förmoda* att en anhörig är död; man måste få *veta* om det är så. En annan nämner att det är viktigt att se till att de anhöriga *får en grav att gå till*. Detta skulle kunna tolkas som att MPS sökande efter personer som säkerligen är biologiskt döda motiveras av att undanröja det tvivel som förhindrar att de försvunna betraktas som döda i social mening.

Sammanfattande diskussion om den försvunne och den anhörige

Den försvunne och de anhöriga uppstår i en irrationell och meningslös situation, där den försvunnes status som socialt levande person har blivit oklar till följd av hur denne har lämnat sina anhöriga. De anhöriga antas känna en intensiv personlig saknad, vilket förvärras av ett ifrågasättande av en på social regelbundenhet vilande förväntan om en gemensam framtid med den försvunne. I berättelser om försvinnandet framträder den försvunne i imperfekt, som en *divid*, i kraft av avgränsade egenskaper, måste återarrangeras som en helhet innan den försvunne kan framträda som en individ i berättelser om det egna försvinnandet. De anhöriga framträder istället i presens som *individer* och emotionella varelser. Försvinnandemytens *betydelse* är en definition av vilka MPS är, i ljuset av det problem som de försöker hantera. De väsensskilda sätt varpå mytens gestalter framställs, återspeglas i hur MPS tar sig an ett försvinnande;

den anhörige och den försvunne förknippas med olika problem, som ställer olika krav på det sökande som MPS ägnar sig åt.

Myten om sökandet

De två emotionella skript som försvinnandemyten återspeglar, går igen i myten om det sökande som skall ställa försvinnandeproblemet tillrätta. Med de sympativärda anhöriga i centrum blir sökandet främst ett känslomässigt projekt, medan den uppspaltade försvunne kräver ett praktiskt projekt för att återfinnas. Sökandets två emotionella skript utgör samtidigt svar på frågorna om varför, samt hur, MPS söker.

Sökandet som känslomässigt projekt

Sett till allmänheten så tror jag ju att det är att man... i och med sociala media så har man kommit så pass nära, man märker det att det kan försvinna någon hos grannen, liksom. Och då tänker man till lite att tänk om det är min son, eller dotter, eller farfar, eller något som försvinner. Så... Då tror jag att man känner att 'Varför skall inte jag hjälpa till?'

Att en närståendes försvinnande ter sig obegripligt, och tycks ha kunnat ske *när som helst*, nämndes ovan som en sak som gav upphov till sympati för de anhöriga. I citatet syns hur sympatin ger upphov till en personlig identifikation med de anhöriga; olyckan tycks även kunna drabba *vem som helst*, vilket gör det lättare att se försvinnandet som sin angelägenhet. Sökandet är en tredjepartsinvolvering i den försvunnes och de anhörigas drama; och för att detta skall komma till stånd är emotioner som gör dramat angeläget för tredjeparten centrala.

En återkommande typ av berättelser om sökandet handlar om hur en namngiven person försvinner från ett litet samhälle med ett tresiffrigt antal invånare, varefter många av ortens invånare sluter upp för att leta efter den försvunne. I dessa fall är gränsen mellan den anhörige och de sökande hårfin, och även om ett hundratal bybor knappast kan sägas utgöra en försvunnens anhöriga i egentlig mening, så är det sannolikt att de delat den Asplundska *lilla platsens* sociala tillvaro med de anhöriga, och att de därför delar oron med de senare, när försvinnandet ifrågasätter villkoren för tillvaron (Asplund 1992:122, 131–134). Alla platser, där MPS får anledning att söka, kan emellertid inte sägas vara små platser. En del av respondenterna har åkt långt bortom sina hembygder för att delta i sökaktioner, och det är vidare inte ovanligt att sökaktioner anordnas i storstadsregionerna, där försvinnanden enligt Asplund är vardagsmat (Asplund 1992:118–119).

I berättelser om fall där de sökande inte kan sägas dela vare sig blod eller livsvärld med försvinnandemytens huvudgestalter, kan det känslomässiga sökandeprojektet istället utgå från en artificiell social närhet till faktiska anhöriga. Att de sökande, de anhöriga och den försvunne har en gemensam anknytning till en ort kan betonas, och utvidgade familje- och vänskapsband som knappast hade givits samma innebörd

i en annan kontext kan återopas. Tal om att ”kompisens kompis var ihop med den försvunnes mamma” kan ses som ett uttryck för vad Asplund kallar ett *pseudogemeinschaft*, ett tillstånd då många upplever sig ha ”någon koppling till den försvunne” (Asplund 1991:56). Att de anhörigas känslor och önskningar förstås som allmänmänskliga reaktioner på det oförutsägbara försvinnandet, gör det lättare att känna empati med de anhöriga. De anhöriga är som de sökande, inte endast eftersom alla kan dra en nitlott i ödets lotteri, utan också för att de anhöriga känner det som de sökande hade känt, eller har känt, i samma situation. Dessutom är de anhöriga ofta fysiskt närvarande i sökaktionens fält som känslomässiga varelser. I berättelser om sökandet kan oroade anhöriga delta i sökpatruller, hålla ett emotionellt engagerande tal till samlade sökare efter en resultatlös insats, och sprida en särskilt smittande glädje omkring sig när de återförenas med en försvunnen person. I fall då de anhöriga inte kan närvara vid sökaktioner, kan deras känslor ändå göras till en allmän angelägenhet genom att ledningsgruppen som styr sökaktionen förmedlar deras sorg och tacksamhet i ett tal till de samlade sökpatrullerna.

Det [försvinnanden] kan hända min fru, mina barn, mamma och pappa [...] Man kan dra vissa paralleller med blodgivning och organodonation att... det kan hända mig! Och ställer någon upp för mig så måste jag göra någonting tillbaka.

Citatet, som yttrats av en ledningsgruppsmedlem, kan förstås som att konstruerandet av social närhet till de anhöriga hänger samman med en reciprocitetstanke. Synen av hundratals sökande inger hopp, och tycks garantera de sökande att samma hjälp finns till hands om de själva skulle bli anhöriga i framtiden. I organisationens rekryteringsmaterial nämns att envar borde känna sig manade att hjälpa anhöriga via MPS, eftersom MPS står redo att hjälpa envar som är anhörig. Denna reciprocitetslogik yttar sig även, liksom i fallet som Lois (2001b) beskriver, genom att beständiga relationer ibland uppstår mellan anhöriga och den organisation som hjälpt dem. Det som en MPS-engagerad beskriver som *skapandet av vänskap* kan förstås enligt Bourdieus (1995:154) ord ”insikten om skuld övergår i tacksamhet”. Självupppoffrande sökande, i synnerhet sådant som återförenar en familj, utgör en frikostig gåva som ger upphov till en evig tacksamhet, som kan ta sig uttryck i form av en långvarig vänskapsrelation till enskilda medlemmar inom organisationen, i form av donationer, eller genom att den anhörige själv engagerar sig inom organisationen (Maus 1997:24–26, 65 ; Clark 1987:300).

Sökandet som praktiskt projekt

Sökandet blir ett praktiskt projekt när den försvunne ställs i centrum. Information hämtas in enligt en förutbestämd strategi, försvinnandet klassificeras beroende på faktorer såsom den försvunnes ålder, historia och hälsotillstånd. En organisatorisk hierarki reproduceras genom att organisationens mellanskikt endast släpper vidare information nedåt, som bedöms som *viktig* för att organisationens lägsta skikt skall kunna finna den försvunne.

Arrangerandet av sökaktioner faller på de lokala ledningsgruppernas lott, och består av standardiserade förberedelser som syftar till att beräkna försvinnandets irrationalitet. Polisen kontaktas för verifiering av att en polisanmälan finns upprättad. Kartor över det aktuella området tas fram och delas upp i sökbara segment utifrån vetskapen om den försvunnes sista synliga plats (”SSP”) och en skattning av den försvunnes rörlighet som utgår från faktorer såsom psykisk hälsa, ålder, eventuell demens och självmordsbenägenhet. Utöver detta organiseras ett massutskick med SMS till sökare som registrerat sig i *skallgångsregistret* såsom villiga att delta i sökaktioner, tid och utgångspunkt för aktionen bestäms, anhörigas eventuella deltagande i densamma ombesörjs, och sponsorer kontaktas i syfte att ordna fram fika till de sökande. Även den påbörjade sökaktionen definieras av förutbestämda regelverk. Efter att de sökande räknats beslutar ledningsgruppen om *gruppledare* behöver rekryteras för att utgöra ett administrativt mellanskikt mellan ledning och sökpatruller; vidare görs bedömningar av terrängen och kartsegmenten som bestämmer vilken av organisationens förutbestämda sökmetoder som de olika sökpatrullerna skall använda sig av (MPS 2014). När patrullerna lämnar sökaktionens utgångsplats, tar patrulledarna ansvar för att upprätthålla regelbunden kommunikation med ledningsgruppen. Patrulledaren har ansvar för att fynd behandlas i linje med organisationens riktlinjer, samt för att enligt förutbestämda metoder göra bedömningar av hur väl ett område är genomsökt. Till sin hjälp har patrulledaren oftast två assistenter per patrull, som hjälper patrulledaren att se till att skallgångskedjorna hålls raka, samt med att märka av sökta områden med snitslar.

Genomförandet av sökandet som praktiskt projekt bygger på såväl horisontell, som vertikal, arbetsdelning. I horisontellt avseende utmärks exempelvis de lokala ledningsgrupperna av de tre chefsposterna, samt av att personer ges särskilt ansvar för resurser såsom sökhundar eller digitala kommunikationskanaler. Tillsättandet av sådana poster utgår ofta från ett utilitaristiskt synsätt, och personer som besitter särskilda kunskaper kan träda in i organisationen genom att direkt tilldelas en ansvarsroll. Patrulledare kan försöka berika sina patruller med människor som har en allmän vana av vildmarksliv, eller med människor som besitter färdigheter som kompletterar patrulledarens kompetens, såsom erfarenhet av krishantering eller innehav av en lokalkännedom som patrulledaren saknar.

Sen så är det strikta regler. Så länge de har vår väst på sig, så lyder de [sökarna] under oss [ledningsgruppen].

Lydnad framhålls som ett viktigt ideal i det praktiska sökandet; patrulledare förväntas lyda instruktioner från ledningsgruppen, och förväntas med hjälp av sina assistenter realisera dessa instruktioner genom att styra patrullen de har ansvar för. Vid sökinsatser markeras organisationens hierarki via den gradbetecknande färgen på de västar som samtliga engagerade bär, som av vissa engagerade liknas vid en *uniform*. Den militära liknelsen understryks i patrullerna av en ordergivning via röststarka tillrop, och bruket av ord såsom ”vänsterflank” och ”halt!” samt att vissa ledningsgruppsmed-

lemmar använder beteckningen ”civila sökare” för frivilliga deltagare som till skillnad från ledningsgruppsmedlemmarna inte uppbär ett kontinuerligt ideellt engagemang i organisationen. Den goda patrulledaren är ”hård, men inte för hård” och klarar av att tillrättavisa den dåliga sökaren som olydigt vägrar inse att organisationens arbetsrutiner är en förutsättning för effektiva sökaktioner. Liksom i organisationen som Lois (1999) undersökte, brister den klandervärda sökaren i självinsikt. MPS-engagerade inom organisationens alla nivåer exemplifierar detta genom att berätta om sökare som tror att berg kan bestigas i ballerinaskor, att gott sökande bör dokumenteras med *selfies*, att familjens sällskapshund kan spåra i svår terräng i timmar och att det ligger ett värde i att ”visa sig på styva linan och vara som He-man”.

En kategori av berättelser är parallella med ett tema som Lois (2001a) har beskrivit, och ställer det praktiska sökandet i kontrast till det känslomässiga sökprojektet: sökande förväntas kunna koppla bort potentiellt störande känslor. I dessa berättelser kan upprörda anhörigas deltagande i sökaktioner framstå som förknippat med risken för att de ”emotionellt ställer till det” för den effektiva sökpatrullen och kräver medmänsklig tillsyn som gör sökandet ineffektivt. Sökare som uppfattas som *för intresserade* av att umgås med varandra anses också kunna hämma sökandet. Det känslomässiga sökandets reciproka sympati ersätts i det praktiska sökarprojektet av hierarkier där mindre erfarna sökare lyder och mer erfarna sökare tar ansvar för de lydande. Det praktiska sökandets emotionella skript kan sägas eftersträva uppnåendet av *flow* i sökandet via det Åsa Wettergren (2013:22–27) benämner *handlingsinterna emotioner*. Lydnaden gentemot erfarna medlemmar och deras beslut bildar en emotionell bakgrund som det praktiska sökarprojektet vilar på. De få spontana emotioner som omtalas som positiva i relation till det praktiska sökarprojektet handlar om måluppnåelse, samt att ”tagga till” i syfte att hålla sig fokuserad på uppgiften. En medlem i en lokal ledningsgrupp beskriver sin inställning inför sökaktioner:

Det är ingen hemlighet att man taggar till lite när det är någon som är försvunnen! Men det är mycket för att man vill hitta personen.

Att förstå upphittandet i termer av ett måls uppnående innebär att sökandet har ett slut. Det praktiska sökarprojektet skiljer sig i detta avseende från det emotionella sökarprojektet, som till sin kärna är reciprokt och skapar varaktiga relationer. Detta bör förstås utifrån att den försvunne är, och i många fall förblir, okänd för den sökande. Hjälden lyder, med Lois’ ord, under anonymitetens regler (Lois 1999:123–124). I förlängningen betyder detta att det praktiska projektet mer tar sig formen av ett Asplundskt korsande av livstrajektorier, än av ett sammanflätande av desamma (Asplund 1992:128–136). Att sökaren inte känner den försvunne, är i det praktiska projektet inte ett problem, utan lyfts fram som en förutsättning för det goda sökandet. En respondent framhävde detta som organisationens finaste egenskap:

[...] att folk är så villiga att ställa upp. Att de nästan släpper allting för att åka väg och hitta någon annan, som man inte ens känner.

Sammanfattande diskussion om sökandet

Liksom myten om försvinnandet präglas myten om sökandet av en tematisk tudelning. Båda sidor av sökandet handlar om att sammanjämka den materiella världens förutsättningar med emotionella skript inom organisationens emotionologi. De två projekten präglas dock av en viktig skillnad som faller tillbaka mot distinktionen mellan den anhörige, som är obestridligt situerad i nutiden, och den försvunne, som sökandet syftar till att bringa in i de anhörigas nutid från en osäker plats i det förflutna. Det som utmärker det känslomässiga sökarprojektets emotionella skript är att en handling, den handlandes intentionalitet, och handlingens resultat är simultana, och bildar en enhet. Det går egentligen inte att säga att erkännandet av de anhöriga och de sökande som socialt närstående (och fundamentalt lika varandra) föregår de sökandes utsträckande av hjälp till de anhöriga, eftersom alla potentiella anhöriga redan omfattas av ett erbjudande om en hjälp, vars emottagande placerar de anhöriga i en närhetsskapande reciprok relation till MPS (Asplund 1991:79–80). Det emotionella skript som utmärker det praktiska projektet präglas istället av att framåtsyftande intentioner premieras på spontanitetens bekostnad. Känslor som är förknippade med spontanitet undertrycks, och vid sidan av en beräknande och lugn metodik som genom lydnadsidealet tillåts genomsyra verksamheten står en enda uttalad känsla kvar, som fångas i framåtsyftande, idrottsmetaforiska, fraser om att ”tagga till” inför sökandet. Den praktiska sidan av mytens form definierar således procedurer, och förutsättningar för handlingsmotiverande tänkande; men inte direkta handlingar (Asplund 1991:80–81). Det kan sägas att det känslomässiga projektet och det praktiska projektet är ganska olikartade verksamheter, som kräver olika typer av insatser från människor, och olika typer av organisatoriska förutsättningar för att kunna genomföras. I nästa avsnitt undersöks hur myten om organisationen MPS ter sig, i ljuset av dess praktiska och känslomässiga sökarprojekt.

Myten om organisationen MPS

De emotionella skripten för känslomässigt och praktiskt sökande ställer olika krav på organisationen MPS. Att organisationen måste kunna tillgodose dessa väsensskilda krav beror på att de två sökarprojekten är varandras förutsättningar (se Asplund 1991:78–79). Det är svårt att föreställa sig ett MPS befriat från den empati med anhöriga, som får okända människors försvinnanden att bli de sökandes angelägenhet. Det är också svårt att föreställa sig ett MPS utan beräknande sökmetoder, hierarkier och måluppnåelsefokus. Asplunds fixeringsbildsmetafor innebär att det går att se *Gemeinschaft* och *Gesellschaft* i samma sociala sammanhang, beroende på hur sammanhanget betraktas. I de följande avsnitten hävdar jag att det MPS som ägnar sig åt känslomässiga sökandeprojekt är ett *Gemeinschaft*, medan det praktiskt sökande MPS är ett *Gesellschaft*.

Organisationen MPS som *Gemeinschaft*

Asplund (1991:73) skrev att i *Gemeinschaft* förenas människor, trots alla faktorer som skiljer dem åt. Meningen beskriver organisationen bakom det känslomässiga sökan-

deprojektet på ett bra sätt. Att det känslomässiga sökandeprojektet syftar till att avhjälpa en olycka som kunde ha drabbat vem som helst, får följderna att rätten att engagera sig i MPS bör vara allmän. Det finns, sade en ledningsgruppsmedlem, ”en uppgift för alla”:

Vi hade ett där det kom tre stycken nittioåriga tanter med rollatorer. Och ville hjälpa till. Det kunde vi inte neka... så de fick ju ett väldigt platt område, men de gick runt och de tittade och de frågade folk... och de kände sig ju jättenyttiga! [...] Gick fram till folk: 'Ja, vi kommer från Missing people... har du kanske sett något...'

För Gemeinschaftet MPS är verksamheten snarare fokuserad på att skapa fält av social intimitet än på att ett effektivt sätt finna försvunna personer i vildmarken, och därför räcker tre bräckliga gamla damers bidrag långt. Med Bourdieus (1995:144) ord, kan Gemeinschaftet MPS verksamhet tolkas som ett skapande av objektiva villkor för de engagerades intresse av att agera oegennyttigt. Till skillnad från Bourdieus vidare diskussion om ämnet så sker detta dock inte så mycket via att förutsättningar för tilldelande av symboliskt kapital skapas. Som Asplund säger frambringar arbetet i Gemeinschaft inte profit som går att omsätta i någonting annat, utan snarare en belöning i form av värden som följer gåvans mönster, och tar sig formen av en oförytterlig utvidgning av såväl givare som mottagare (se Mauss 1997:25; Bourdieu 1995:154–157; Asplund 1991:76–78). Detta resonemang är emellertid inte enbart applicerbart på föregående kapitelns diskussion om den reciprocitetslogik enligt vilken de sökandes och de anhörigas liv flätas samman. Flera respondenter återkommer också till att de har funnit nya vänner inom MPS. Detta sker såväl bland frivilliga sökare som bland ledningsgruppernas och riksstyrelsens medlemmar. Vissa respondenter lyfter fram detta som det viktigaste med sitt MPS-engagemang.

Enligt Asplund (1991:84) tillåts jaget framträda som en person, först genom det förbindande som sker när en människa träder i relation med andra människor. Utöver garantin om undsättning om en anhörig försvinner, så förser denna förbindlighet de engagerade med tillhörighet till ett sammanhang där de kan erkännas som goda människor utan att behöva göra sig till (Asplund 1992:120–124). Sammanfattningsvis kan tillgången till ett gemensamt sammanhang kan sägas vara de objektiva villkor för ett oegennyttigt agerande som Gemeinschaftet MPS erbjuder. I Gemeinschaft är arbetet ett självändamål (Asplund 1991:77). Detta fångas av nedanstående citat från en patrulledare:

[MPS] är ju en organisation som det finns otroligt mycket engagerade människor i. Som får ett slags tillfredsställelse – eller bekräftelse eller vad det är – genom att hjälpa andra människor. Det är en god egenskap att kunna göra någonting för någon annan.

Gemeinschaftet MPS är tätt förknippat med organisationens explosionsartade tillväxt. På ett personligt plan bjuder ofta engagerade in sina nära anhöriga till att dela engagemanget – en följd av att Gemeinschaft betonar allas rätt att tillhöra. I ett vidare perspektiv har också Gemeinschaftet MPS mycket att göra med organisationens förmåga att etablera sig lokalt. I likhet med de etableringsscenarion som har beskrivits av Denver m.fl. (2007), verkar MPS lokalavdelningar ofta ha växt fram efter försvinnanden som har fått särskilt många lokalbor att engagera sig. När detta sker på orter där *alla inte känner alla*, så erbjuder Gemeinschaftet MPS människor en möjlighet att agera kollektivt mot en oro som de delar med andra. Ett paradigmiskt exempel på detta är sökandet efter en mördad småbarnsförälder i en medelstor stad, som beskrivs på följande sätt av en deltagare i sökaktionen:

Som på det här [söklet efter föräldern], där var vi ju verkligen att: ‘Vi skall hitta henne!’ Alla var ju så – vi var ju så många – ibland kunde man vara 300 sökare. Det var ju väldigt många som engagerade sig i [sökandet efter föräldern] och sådär då. [...] Jag tror att efter Ida-söklet så blev [MPS] ju så himla stort också. Speciellt här i [staden].

Organisationen MPS som *Gesellschaft*

Vårt mål är att ha fasta patrulledare. Som är... ja man kan ju inte säga *anställda* eftersom vi är ideella men som... där är i alla fall några som kommer varje gång. Och då behöver inte vi tänka vem det är.

Enligt Asplund väljer ett *Gesellschafts* aktörer sina ord, med tanke på deras effekt (Asplund 1991:69). Om sanna ord ej ger önskad effekt finns lögnen till hands, eller, som Bourdieu skulle ha hävdat, eufemismen (Bourdieu 1995:150–151). Ovanstående citat från en ledningsgruppsmedlem är intressant just därför att patrulledarna beskrivs såsom anställda, men ändå inte; anställda får nämligen betalt för sitt arbete. Liksom i Gemeinschaftet MPS föreligger dock objektiva villkor som får den återkommande patrulledaren att agera på ett sätt som kan tyckas oegennyttigt (Bourdieu 1995:144).

I berättelser om MPS som *Gesellschaft* framhålles ofta att det är en miljö, i vilken goda prestationer belönas med ansvar. Företeelsen, som möjligen borde kallas att *få erkännande* snarare än att *göra karriär*, möjliggör vertikal social rörlighet mellan alla nivåer i organisationen (se Bourdieu 1995:172). Duktiga sökare blir tillfrågade om de vill vara patrulledare, dugliga patrulledare bereds plats i ledningsgrupper, och handlingskraftiga ledningsgruppsmedlemmar får möjlighet att kandidera till organisationens styrelse. Meritokratins vägar är emellertid inte enkelriktade. Personer som innehar ansvarsposter förväntas lägga ned tid på sitt engagemang, och flera respondenter betonar att alla inte har vad som krävs för att behålla en högre post i organisationens hierarki. En operativ chef beskriver anledningarna till att denne blev tvungen att frånta en person positionen som gruppchef:

Är man med i en ledningsgrupp så är det personer som vill göra lite mer än att åka ut och söka. Och man kan ju inte ha en ledningsgrupp som har en gruppchef som aldrig kan. Det går ju inte. Då blir det ju aldrig några sök.

Erkännandet i Gesellschaft avgränsar jaget från andra, och låter det ta sig formen av en individ (Asplund 1991:84). Temat är bekant ifrån Lois (1999) forskning, i vilken en amerikansk frivillig sökarorganisations objektiva villkor för oegennyttan är en hägrande individuell hjältestatus som tilldelas särskilt väl presterande organisationsmedlemmar. Att få erkännande som en duktig och högpressterande individ kan vara väldigt njutbart, och en viktig bevekelsegrund för de som engagerat sig i MPS:

Och sen när man har fått beröm av de man har gått med också: ”Du har hållit ihop allt: du har varit en bra patrulledare” liksom. Det är kul!

Möjligheten till avancemang inom organisationen understryker att de engagerade i Gesellschaftet MPS är åtskilda individer, trots förenande faktorer (Asplund 1991:73–74). Det oegennyttiga arbetet kan således varken sägas vara särskilt oegennyttigt eller ett självändamål, utan ett handlande som påverkar arbetarens position genom ett proportionsvist fördelande av status (Asplund 1991:76–77). För att återvända till citatet om den återkommande patrulledaren så kan verkligen denne person betraktas som en anställd; låt vara att lönen inte betalas ut i pengar, utan i form av ett erkännande av patrulledarens symboliska kapital (Bourdieu 1995:154). Den dugliga patrulledaren blir lyssnad till, och människor låter dennes åsikter väga tungt. Detta objektiva villkor för oegennyttigt handlande ger, till skillnad från vad som gäller inom Gemeinschaftet MPS, inte omedelbar utväxling, utan bör snarare ses som profit som kan återinvesteras (se Asplund 1991:77–78). Att den återkommande patrulledaren ej kan omtalas som anställd har att göra med att det praktiska sökarprojekt, som Gesellschaftet MPS skapar förutsättningar för att genomföra, med nödvändighet måste utgå från en föreställd altruism för att erkännas som hedervärt (se Bourdieu 1995:150–151). Detta behov förekommer inte enbart bland den allmänhet som betraktar organisationen utifrån; ett det uttalade värdenas tabu lever även inom organisationen (Bourdieu 1995:175). Moral får inte kvantifieras; en ledningsgruppsmedlem framhöll exempelvis personer som beräknar värdet hos de symboliska belöningar som goda gärningar inbringar, som klandervärda:

Jo, men det är så här... det är psykologiskt. Att man har ett sådant här moralitetskonto. Så här bara: ’Nej nu har jag fått 5 poäng på det, nu kan jag skita i att [hjälpa MPS]...’

Skapandet av förutsättningar för det praktiska sökarprojektet kräver, utöver ett skapande av objektiva villkor för de engagerades handlande, införskaffande av nödvändigt kapital för att kunna genomföra sökaktioner. Bland de många utgifter som organisationen har kan nämnas inköp av kontorsmaterial, bränsle, västar och andra

sökattiraljer, administrativa tjänster, sms-tjänster och så vidare (MPS 2014b). Jakten på intäkter omgärdas av en problemställning som minner om uttalandet om den återkommande patrulledaren, och präglas av ett behov av att balansera en altruistisk idealism med vad som i strukturellt hänseende är ett arbete som genererar profit. I linje med Bourdieus beskrivning av *offergåvans ekonomi* tar sig de flesta sponsorintäkter enligt MPS rekryteringsmaterial formen av bearbetat kapital: donationer av båtar, ficklampor och pennor är således vanligare än rena pengagåvor; vidare finns det ett behov av att betona att sponsoravtal inte utgör ett sponsorernas köpande av *goodwill* och reklamplats, utan istället är ett aktivt deltagande i ett idealistiskt uppdrag (Bourdieu 1995:168–169).

[Reklam i MPS medlemstidning] Vi på En Ny Start och Ljungs Utvecklingsbyrå AB är glada och stolta för att vi får vara med och göra skillnad i människors liv.

En småskalig återspeglning av balansgången mellan idealism och profitgenererande syns i frågan om hur en lokal ledningsgrupp skulle förhålla sig till en uppsättning mössor, som de av MPS styrelse hade fått i uppdrag att sälja. Medan flera tyckte att försäljandet av mössor verkade vara en god idé, motsatte sig andra i denna ledningsgrupp att man skulle sälja mössorna, med hänvisning till att engagemanget i MPS handlar om ”att rädda folk, inte om att sälja på dem mössor”. Situationen löstes dock genom en klok ledningsgruppsmedlems förslag. Genom att endast sälja mössorna på förfrågan, med vad som kallades ”passiva försäljningsmetoder”, hotar inte försäljningen uppfattningen om organisationen som idealistisk.

Gemeinschaft och Gesellschaft i konflikt med varandra?

Om Gemeinschaftet MPS betonar gemensamma mänskliga värden som gör sökandet möjligt, så främjar Gesellschaftet MPS snarare individuella förmågor som gör sökandet möjligt. De emotionella skript som Gemeinschaft och Gesellschaft representerar kan på många sätt stå i motsatt förhållande till varandra. Följden blir att MPS-engagerade kan ställas inför situationer, vars handlingsmöjligheter kräver ett agerande på tvärs med endera delen av organisationens emotionologi. En miljö där detta problem tidvis uppstår är sökpatrullen, vilket en patrulledares tal om det Wettergren (2013:70) kallar emotionshantering handlar om:

Det är viktigt att man är tydlig och informerar sökarna så gott man kan, vad det är som gäller. [...] Det är svårt alltså, vi är kanske 12, 15, stycken som skall försöka hålla ett rakt led. [...] När alla inte förstår, eller lyssnar in, att man stannar upp – att man pratar med dem! Jag tycker inte man skall skälla ut någon offentligt. Jag har varit med på sådana sök, då de skäller ut en sökare för att de inte... lyssnar. Det tycker inte jag är okay. Så jag tycker: lugn, tydlig, informerar bra. Det är goda egenskaper [för en patrulledare].

När frivilliga sökare är olydiga gentemot sina patrulledare, riskerar de både en skarp tillsägelse och att tvingas iväg från gruppen. Detta framstår som lämpligt utifrån Gesellschaftens emotionella skript, men är svårare att få ihop med ett Gemeinschaft dit alla har rätt att tillhöra. Den goda patrulledarens lösning på detta problem är att skapa förutsättningar för att ett val mellan Gemeinschaft och Gesellschaft inte skall behöva göras. Genom att göra det felaktiga agerandet till en fråga om okunskap snarare än en fråga om ett intentionellt felaktigt agerande, skapas behovet av en inkluderande tillrättavising snarare än en exkluderande sådan. Situationen som uppstår befäster patrulledarens höga status i gruppen, och i förhållande till den tillrättavisade.

Slutsatser

I denna artikel har jag undersökt hur MPS emotionologi påverkar handlingsmöjligheterna för människor som önskar se sig som delar av organisationen, och för människor som gör anspråk på att agera i organisationens namn. Undersökningen har utgått från en analys av tre myter, som kan ses som språkliga återgivelse av emotionella skript inom MPS organisationsuppbyggnaden emotionologi. Samtliga tre myter inrymmer två dikotomiskt ordnade emotionella skript, vilket synliggörs i illustration 1.

Myter:	Myten om försvinnandet	Myten om sökandet	Myten om organisationen
Skript 1	Försvinnandet och de anhöriga	Det känslomässiga sökandet	MPS som Gemeinschaft
Skript 2	Försvinnandet och den försvunne	Det praktiska sökandeprojektet	MPS som Gesellschaft

Illustration 1: Illustration av de tre undersökta myterna, och de emotionella skript som inryms inom respektive myt.

Av särskilt intresse för besvarandet av frågeställningarna är illustrationens tredje kolumn, vilken visar att det går att göra sig två distinkta bilder av vad MPS är för en organisation. Dels kan MPS ses som ett Gemeinschaft som betonar alla människors rätt att tillhöra. I Gemeinschafter knyts vänskapsband, vilka samfällt bildar förutsättningar för att man skall kunna genomföra ett känslomässigt och reciprokt sökandeprojekt, med de anhörigas smärta, tacksamhet och behov av ett avslut i centrum. Dels kan MPS ses som ett Gesellschaft, som betonar alla människors olika förmåga. I Gesellschaft ges individuellt erkännande, och förutsättningar skapas för ett praktiskt sökandeprojekt, där den försvunnes återfinnande först och främst är ett mål som möjliggörs genom användandet av förutbestämda strategier och verktyg.

Dessa två bilder kan tyckas oförenliga, ändå är det ett faktum att de hänvisar till samma organisation och att de två bilderna är varandras förutsättning. Utan element av Gemeinschaft är det svårt att se hur organisationen skulle lyckas engagera så många att lägga ned så mycket tid i verksamheten. De flesta människors vardagsliv bär idag

ett senmodernt Gesellschafts prägel, och då kan steget vara långt till att se anonyma människors olycka som sin angelägenhet (se Asplund 1991:134–137). Utan element av Gesellschaft är det likaledes svårt att se hur organisationen skulle kunna omsätta denna angelägenhet i organiserade sökaktioner. Det finns, som tidigare forskning på området antyder, anledning att tro att organisationens två sidor lockar olika personer till engagemang. Den krishanterare som framhåller sina goda vänner i ledningsgruppen som den del av engagemanget som skänker henne mest glädje, lockas antagligen av Gemeinschaft i högre grad än den operative chef och före detta yrkesofficer som framhåller vikten av att ”arbeta operativt” och att MPS inte är ett sällskap dit ”man går för att dricka kaffe och få vänner”.

Frågan om organisationens emotionologiska tudelning kan vidare besvaras med Asplunds karakterisering av Gemeinschaft och Gesellschaft såsom utgörande en fixeringsbild; med vilket menas att båda bilder kan utläsas ur samma ansamling av sociala fenomen, men att seendet beror på det perspektiv ur vilket ansamlingen betraktas (Asplund 1991:40–46). Att, liksom Asplund, fråga sig om en av dessa bilder ter sig dominant inom MPS är vanskligt; men det är möjligt att betrakta det i linje med Lois (2001a) forskning: att bilden av ett Gesellschaft dominerar under sökaktionerna, och att Gemeinschaft intar en primär roll mellan sökaktionerna, då fokus flyttas från ordergivning och strategier till underhållande av relationer och det passiva löftet om undsättning i nödsituationer (Lois 2001a).

Användandet av Tönnies begreppspar för att förstå ett fall av *voluntary policing* framstår slutligen i många avseenden som en rimlig teoriutveckling i ljuset av tidigare forskning. Begreppsparet *Gemeinschaft:Gesellschaft* kan ses såsom hänvisande till den emotionologiska komponenten hos Milligan & Fyfes (2005) begreppspar *korporatism:gräsrotlighet*. Den Asplundska fixeringsbildsmetafor, som kan användas för att beskriva hur Gemeinschaft och Gesellschaft samexisterar inom MPS, kan därmed också ses som en utveckling och precisering av Yarwoods (2011) konstaterande att korporatistiska och gräsrotsliga drag kan samexistera inom en organisation. *Gemeinschaft* och *Gesellschaft* samexisterar inom MPS, men inte genom att olika delar av organisationen präglas av de två begreppen. Istället kan endera begreppet sägas dominera organisationens emotionsordning, beroende på vilken situation och kontext som organisationens företrädare befinner sig i. Skulle denna artikels författare ge ett avslutande råd till såväl myndigheter som önskar samverka med MPS, som till de som är engagerade inom organisationen och önskar att se den blomstra, så skulle det vara i linje med Asplunds (1991:79) betraktelse över ett önskvärt tillstånd för samhället i stort; att ett dialektiskt förhållande mellan Gemeinschaft och Gesellschaft hålles vid liv.

Referenser

- Aspers, P. (2011) *Etnografiska metoder*. Malmö: Liber.
- Asplund, J. (1991) *Essä om Gemeinschaft och Gesellschaft*. Göteborg: Korpen.
- Asplund, J. (1992) *Storstäderna och det forsteanska livet*. Göteborg: Korpen.
- Ayling, J. (2007) "Force multiplier: People as a policing resource", *International journal of comparative and applied criminal justice* 31 (1):73–100.
- Barbalet, J. (2001) *Emotion, social theory, and social structure: A macrosociological approach*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Barbalet, J. (2002) "Introduction: Why emotions are crucial", i J. Barbalet (red.) *Emotions and sociology*. Oxford: Blackwell.
- Barthes, R. (2007) [1957] *Mytologier*. Lund: Arkiv.
- Bauman, Z. (2007) *Flytande rädsla*. Göteborg: Daidalos.
- Bendelow, G. & B. Mayall (2000) "How children manage emotions in schools", i S. Fineman (red.) *Emotion in organization*. London: Sage.
- Bolton, S.C. (2008) "Me, morphine, and humanity: Experiencing the emotional community on Ward 8", i S. Fineman (red.) *The Emotional organization: Passions and power*. Oxford: Blackwell.
- Bourdieu, P. (1995) *Praktiskt förnuft: Bidrag till en handlingsteori*. Göteborg: Daidalos.
- Button, M. (2002) *Private policing*. Cullompton: Willan Publishing.
- Cho, J. & A. Trent (2006) "Validity in qualitative research revisited", *Qualitative research* 6 (3):319–340.
- Clark, C. (1987) "Sympathy Biography and Sympathy Margin", *The American journal of sociology* 93 (2):290–321.
- Damasio, A. (2003) *På spaning efter Spinoza*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Denver, M., J. Perez & B.E. Aguirre (2007) "Local search and rescue teams in the United States", *Disaster prevention and management* 16 (4):503–512.
- Fineman, S. (2008) "Introducing the emotional organization", i S. Fineman (red.) *The Emotional organization: Passions and power*. Oxford: Blackwell.
- Flyvbjerg, B. (2001) *Making social science matter: Why social inquiry fails and how it can succeed again*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Fyfe, N.R., O. Stevenson & P. Woolnough (2014) "Missing persons: the processes and challenges of police investigation", *Policing & society* 24:1–17.
- Hertz, R. (1960) [1907, 1909] *Death and the right hand*. Glencoe: Free Press.
- Jackall, R. (2000) "A detective's lot: Contours of Morality and Emotion in Police Work", i S. Fineman (red.) *Emotion in organization*. London: Sage.
- Jasper, J. (1998) "The emotions of protest: Affective and reactive emotions in and around social movements", *Sociological forum* 13 (3):397–424.
- Loader, I. (2000) "Plural policing and democratic governance", *Social & legal studies* 9 (3):323–345.
- Lois, J. (1999) "Socialization to heroism: Individualism and collectivism in a voluntary search and rescue Group", *Social psychology quarterly* 62 (2):117–135.

- Lois, J. (2001a) ”Peaks and valleys: The gendered emotional culture of edgework”, *Gender and society* 15 (3):381–406.
- Lois, J. (2001b) ”Managing emotions, intimacy, and relationships in a volunteer search and rescue group”, *Journal of contemporary ethnography* 30 (2):131–179.
- Martin, J. & K. Knopoff, Ch. Beckman (2000) i S. Fineman (red.) *Emotion in organization*. London: Sage.
- Mauss, M. (1997) *Gåvan*. Lund: Argos.
- Milligan, Ch. & N.R. Fyfe (2005) ”Preserving space for volunteers: Exploring the links between voluntary welfare organisations, volunteering and citizenship”, *Urban studies* 42 (3):417–433.
- MPS (2014) *Välkommen till Missing People Sweden*. Göteborg: Missing People Sweden.
- MPS (2014b) *Resultaträkning*. Göteborg: Missing People Sweden.
- MPS (2014c) *MPS: Hantering av fynd*. Trollhättan: MPS FyrBoDal.
- Olander, A., T. Jansson, O. Svensson, J. Stakeberg, H. Svensson & H. Blomberg (2012) *Grannsamverkan i flerfamiljshus: Effektiv och uthållig metod. Rapport från en utvärdering som genomförts som följeforskning*. Halmstad: Högskolan i Halmstad, sektionen för hälsa och samhälle.
- Saknad (2013) Avsnitt 1 [tv-program], Producent: J. Mork. Projektledare: S. Bergerud. Sverige: Jarowskij & Sveriges Television.
- SFS 2003:778 *Lag om skydd mot olyckor*. Stockholm: Försvarsdepartementet.
- Steden, R. van, B. van Caem & H. Boutellier (2011) ”The ‘hidden strength’ of active citizenship: The involvement of local residents in public safety projects”, *Criminology and Criminal Justice* 11 (5):433–450.
- Topping, J. & J. Byrne (2014) ”Shadow policing: The boundaries of community-based ‘policing’ in Northern Ireland”, *Policing and society* 24:1–22.
- Tracy, S.J. (2010) ”Qualitative quality: Eight ‘Big-Tent’ criteria for excellent qualitative research”, *Qualitative Inquiry* 16 (10):837–851.
- Vetenskapsrådet (2007), *Forskningsvetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm: Vetenskapsrådet.
- Wettergren, Å. (2013) *Emotionssociologi*. Malmö: Gleerups.
- Vigneswaran, D. (2014) ”Protection and conviviality: Community policing in Johannesburg”, *European journal of cultural studies* 17 (4):471–486.
- Yarwood, R. (2007) ”The geographies of policing”, *Progress in human geography* 31 (4):447–465.
- Yarwood, R. (2011) ”Voluntary sector geographies, intraorganisational difference, and the professionalisation of volunteering: A study of land search and rescue organisations in New Zealand”, *Environment and planning C: Government and policy* 29:457–472.
- Yarwood, R. & B. Edwards (1995) ”Voluntary action in rural areas: The case of neighbourhood watch”, *Journal of rural studies* 11 (4):447–459.

Kontaktuppgifter till författare

Alf Sjösvärd

Jägaregatan 8E, 417 01 Göteborg

Tel: 076-877 44 71

E-post: alfsjosvard@hotmail.com

Författarpresentation

Alf Sjösvärd har en masterexamen i kriminologi från Göteborgs universitet, och är för tillfället arbetssökande. Han är intresserad av det moderna samhällets mytologier, i synnerhet myter om polisväsendet, brott, straff och brottsutsatthet. Artikeln är en omarbetad version av en masteruppsats som examinerades vårterminen 2014.